

[0032]

TA IT AKKRUMER ALMENAK FAN 1671

It Frysk Ynstitút oan de R.U. to Grins skikt ús by nou en by dan syn skoandere jeften ta en makket it op sa'n manear mooglik, minder bikende teksten yn greater rounte to bistudearjen. Ek de nijste 'Estrik' (nû. IV) is wer in tige oanwinst foar ús kennis fan 'e sawntjinde-ieuske tael en wy binne de gearstaller, de hear Kr. Boelens, dan ek tank skuldich foar de deugd, dy't er ús mei syn útjefte fan it boppeneamde almenak út 1671 dien hat. As biwiis fan myn bilangstelling mei ik hjir faeks eat opmerke, dat ik by it trochnoaskjen fan 'e ynhâld foun ha. Nei myn bigryp is de tekst nammentlik op trije plakken better as de biwurker tinkt.

I. Yn rigel 23 fan it foarwurd, dat Mr. Jan Sickes syn boekje mejoech, lêze wy:

siecke-huysin in aerme-huysin wirde næet bysocht/mar dansschoolin/ *Hoere-kiffin*/ drinck-huysin wirde van tuusendin betreddin.

Boelens wol der op út, wy soene *Hoere-kiffin* hjir yn *Hoere-kittin* foroarje moatte. Ik leau lykwols net, dat de tekst hjir bidoarn is, krektoarsom, dy hoecht net better, sa 't men fuortendalik sjen sil. Om to bigjinnen bistiet der yn it Mnd in wurd *kiffe*,¹⁾ in njonkenfoarm fan

kuffe, dêr't dan ek nei forwiisd wurdt. As bitsjutting fan *kuffe*, *küffe*, *kiffe* jowe de skriuwers fan it Mnd. Hwb. op: 'kleines schlechtes Haus.' Yn in omsjoch hawwe wy nou ek de Nederlânske wjergera ûntdutsen, as wy mar op it rjochte plak sykje, to witten yn it Great Ned. Wb. ûnder *kuf*.²⁾ Ek dêr hearre wy wer, dat der foarhinne in foarm *kif* foarkaem en as earste foarbyld fan de bitsjutting "kroech, sûphûs" fine wy hjir de folgiende oanhael: 'De *kiffe*, brandewijns huysen, en kelders.' It artikel yn it W.N.T. fornijt ús fierders, dat it wurd f'râl foar 'huorrehûs, knip, kitte' brûkt waerd (b.g. Je bent hier in ien eerlyk huis, in gien *kuf* of hoerenest'). It kin net misse, wy hawwe hjir mei itselde wurd to krijen as yn it Akkrumer almenak. Binammen wurdt soks dúdlik, as wy sjogge, dat yn it Hollânsk alereen de gearstalling *hoerenkuf* bikend wie, fgl. 'Daags op de bierbanck, en des nachts in de revotten en hoerekuffen³⁾'. Sels oan de tael fan Vondel wie dy gearsetting net frjemd, sa 't bliken docht oan syn gedicht op 'Phineas', ien fan de 'Helden des Ouden Verbonds⁴⁾':

Ik zagh 't, en al vol vuys, en razende bykans
 Nae 't *hoerekuf* ick schoot, ghewapent met een lans,
 En spitte pol en snol, door lever, longe en darmen,
 Datze hartsteek bleven dood met haer ghevlochten armen.

Sa kom ik ta it bislút, dat de noat en de útliz fan Boelens op dit plak net doge en wy ús oan de oarspronklike tekst hâlde moatte. De sibben fan *kif*, *kuf* steane hânsum byinoar yn Kluge-Götze s.v. *Koben* of by Franck-v. Wijk s.v. *kabouter* : ags. *cofa*, nijingelsk *cove*, mnd. *kōve*, mhd. *kobe*, âldnoarsk *kofi*. It wie dus in algemien Germaensk wurd. It Fryske *kif*, de Nederlânske foarmen *kif*, *kuf*, de mnd. farianten *kiffe*, *küffe*, *kuffe* binne allegearre fan in gronfoarm *kufjō* ôflaet (sj. Kluge-Götze).

II Yn it earste ferske fan master Jan syn hân komme de rigels foar:

Krijstijd/ Steffen/ Ian Ny jier/
 't Is dey op dey nêst as plesier.

Boelens freget yn syn oantekeningen, oft wy yn pleats fan *Ian* faeks *dan* lêze moatte. Né, grif net, hwant it docht klearre bliken, dat hjir St. Jan bidoeld is, S. Joannes Evangelista, lyk as de Roomske tsjerke seit. It feest fan dizze hillige waerd op..... 27 Des. fierd! Dy datum komt hjir treflik út, om't Krysttiid (25 Des.), St. Steffensdei (26 Des.), St. Jansdei (27 Des.) en Nijjier in rige fan oanslutende hjeldagen foarmje.

III Einlings en to 'n lêsten nimt B. noch in printflater oan yn rigel 90, de foarste rigel fan it rymke:

Feyntin/ Feyntin for sok *boljen* /
 Mey dy Fammin sa to roljen/
 Yn dat nye griene Hææ/
 Bringh dy arme Djier nêst dææ.

Yn de noat hjirby, de oantekeningen en de wurdlist lêst de biwurker *voljen* yn sté fan *boljen*. Dat sa'n foroaring nedich wêze soe, sjoch ik net yn. Ommers, der bistiet in goed oerlevere tiidwurd *bolje*, dat hwerom soene wy der hjir hwat oars fan meitsje? As fynplakken fan nou en earder tiden neam ik:

Waling Dykstra I, 215: (Feinten meije graech ris (mei de fammen) *bolje* en yn ‘t griene hea omrolje’). De skriuwer fan dizze wurden yn it Fr. Almenak fan 1854 hat sûnder mis it wurk fan syn foargonger út 1671 kend!

Gysb. Jap. Wirken 161¹²: ‘Lit ‘t See schomm-woel-wiete’ hôle in *bôle*.

Kiliaan. *bollen* = volvere, rotare.

Boelens sil it my tink net kwea ôfnimme, dat ik op de trije oanhelle plakken foar de âld skoalmaster út 1671 opkom! Salang ‘t der gjin biwizen bybrocht wurde, moatte wy hjir neffens my fan de oarspronklike tekst ôfbliuwe.

W.J. Buma

1) A. Lübben-Chr. Walther, Mittelniederd. Hwb. 173.

2) WNT., dl.8 (1916), kol. 494-495.

3) S. Coster, werken uitgeg. door R.A. Kollewijn, Haarlem 1883, s. 483.

4) De Werken van Vondel, uitgeg. door Mr. J. van Lennep, dl. II, Amsterdam 1856, s. 50.